

י"ד ט"י ביהמ"ד למנידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 490

מסכת קידושין ד'- י'

בס"ד, י"ג תשרי תשס"ט

השבוע בגליון

- ◆ האם די בפדיון הכן אצל כהן אחד?
- ◆ סגולה לבריאות הילדים
- ◆ חרם דרבינו גרשום בימינו
- ◆ טבעת נישואין שהתגלתה כעשויה מנחושת

- ◆ קידושין בנוסח "מתקדם"
- ◆ מי זכאי לבחור מסדר קידושין?
- ◆ תפקידו של מסדר הקידושין
- ◆ העדים אכלו והחופה נערכה

- ◆ מי זכאי לבחור את מסדר הקידושין
- ◆ מריבה בין החתן לעדים

דף ה/ב הריני אישך אין כאן בית מיחוש

קידושין בנוסח "מתקדם"

כאשר אדם מקדש אשה בכסף, עליו להבהיר לה בשעת הניתנה, כי בכוונתו לקדשה בכסף זה. המנהג המקובל הוא, שהחתן אומר לכלה "הרי את מקודשת לי בטבעת זו" וכו', ובכך מבהיר, שהוא מעניק לה את הטבעת לשם קידושין. סוגייתנו דנה לגבי נוסחים שונים, האם הם בהירים דיים כדי לבטא באופן ברור שהחתן מתכוון לקדש את הכלה. כגון, חתן האומר: "הרי את מיוחדת לי" או "הרי את מיועדת לי", יש להסתפק אם אכן כוונתו לקדשה.

לעומת זאת, ישנם לשונות שאין כל ספק כי אמירתם אינה יוצרת קידושין, כגון: "הריני אישך", מאחר שהתורה אמרה "כי יקח איש אשה", כלומר, שהאיש הוא הלוקח את האשה, ואילו מלשון זה משתמע שהוא נותן את עצמו להיות בעלה. כך גם נפסק להלכה ("שולחן ערוך" אה"ע סימן כ"ז סעיף ג'). בימינו, סוגיה זו מעסיקה בתי דין רבים, כאשר עם רוח הזמן הומצאו נוסחים שונים ומשונים כתחליף ל"הרי את" המסורתית.

מעשה שהיה בארצות הברית, כאשר "ראב"י" רפורמי ערך חופה, וכעבור זמן קצר נעלם החתן בלא להותיר עקבות. סיפורה העגום של העגונה הצעירה הובא בפני הפוסקים, שחקרו באיזה אופן נוהל טקס החופה. החקירה העלתה, כי החתן והכלה החליפו טבעות ביניהם, ולאחר מכן הם אמרו זה לזה: "אכבדך כנפשי, ואת שאיפותיך אוקיר... ואמצתיך לעולם להכרת הברכה אשר בך ולקיימה, למען נשים יחד תכלית חיינו...". מלל רב נשפך במהלך הטקס, אך המילים "הרי את מקודשת לי" לא נאמרו.

הפוסקים הכריעו, כי אין כל תוקף לטקס הקידושין שנערך על ידי ה"ראב"י", והגאון רבי זלמן נחמיה גולדברג שליט"א (קובץ "דברי משפט" חלק ז'), מונה מספר טעמים לכך. ביניהם, שהמילים הנמלצות שהחליפו ביניהם "חתן" ו"כלה", אינן אלא מילות הוקרה וכבוד שאין להן קשר לקידושין, וכמבואר בסוגייתנו, על הבעל לומר לאשה שהוא מקדשה לו לאשה, וכל משפט, יפה ככל שיהיה, שאינו נושא משמעות זו, אינו ראוי לקדש בו אשה. הפוסקים הוסיפו ואמרו, כי אף אם היה מקום להסתפק שמא נוסח זה מעורר ספק לקידושין, אולם מאחר שהוא נאמר על ידי הבעל לאחר נתינת הטבעת, אין לכך כל משמעות, ואף אם היה אומר

דבר העורך

מעליה

רגע לפני התקדש החג, ברצוננו לשטוח מעשייה יפה בעלת מסר מחודד ובוטל.

★ ★ ★

מעודו זוכר את עצמו היתה אמו אומרת לו בחיבה כי הוא דומה לאביה בדיוקו ובהקפדתו על זמנים. דבריה היו מזדקרים לנגד עיניו לפני כל פגישה. חמש דקות לפני הזמן המיועד כבר היה מתייצב במקום, מוכן ומזומן.

אותה מחשבה חלפה בראשו בחטף כאשר בשעה 16:55 לחץ מעדנות על הספרה 30. מנוע המעלית הגיב מיידית והוא החל להעפיל מעלה מעלה. מתוך תחושת סיפוק הוא העביר את ידו על חגורתו הריקה ממכשירים סלולריים. כבר מזמן החליט שהוא גדול מידי בשביל ללכת עם דברים קטנים מידי. את ה"שמונצעס" נהג להשאיר אצל נהגו. למי שלא הבין הסביר פעם: "שום דבר לא יכול להיות יותר דחוף מהפגישות שלי".

דלת המעלית נפתחה, ובעודו מעביר בראשו את ראשי הפרקים של הפגישה המיועדת פסע מעדנות אל המסדרון המוכר ולנגזו התרומם ענן אבק קל.

עילוי נשמת

מרת **צינה פלוק** ע"ה

ב"ר אברהם הכהן ז"ל

נלב"ע י"ז בתשרי ב' דחומה"ס תשל"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו

הר"ר **אברהם פלוק** ומשפ' שיחיו - תל אביב

עילוי נשמת

הר"ר **נחמיה יחיאל זעירא** ז"ל
ב"ר משה מרדכי ז"ל נלב"ע י"ב בתשרי תשמ"ח

וזוגתו מרת **סימה פינקל** ע"ה
ב"ר פרץ ז"ל נלב"ע י"ב בחשוון תשנ"ח

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **יצחק גלסטר** ז"ל

ב"ר שאול ז"ל

נלב"ע ט"ו בתשרי תשמ"ז

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידנו

הר"ר **בני גל** ומשפחתו שיחיו - ירושלים

נר ה'

נשמת אדם

לעילוי נשמת

הר"ר **צבי ארליך** ז"ל ב"ר אהרן ז"ל

נלב"ע י"ב בתשרי ה'תש"ם **תנצב"ה**

הונצח ע"י בנו ידידנו הר"ר **טוביה ארליך** ומשפ' שיחיו - אלקנה

לאשה "הרי את מקודשת לי" לא היתה מתקדשת לו, שהרי הטבעת כבר שלה (רשב"א, מובא ב"מגיד משנה" הלכות אישות פרק ג' הלכה ח') [הפוסקים, שו"ת "אגרות משה" חלק ג' סימן כ"ג, גם הסתמכו על פגמים חמורים אחרים, כגון, שהעדים היו קרובים ופסולים].

דף ו/א כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהם

מי זכאי לבחור מסדר קידושין?

בסוגייתנו אומר שמואל: "כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין, לא יהא לו עסק עמהן". כלומר, מאחר שהלכות רבות ומסובכות קשורות לגיטין ולקידושין, על כן, לא יפסוק בהן אלא דיין שהוסמך לכך (רש"י ד"ה "לא יהא"), משום שטעויות בהלכות אלו עלולות לגרום עיוותים בלתי ניתנים לתיקון.

תפקידו של מסדר הקידושין: מחמת הזהירות וההקפדה שלא תתרחשנה תקלות בעניינים אלה, כל הפוסקים תמימי דעים, כי גם עריכת גט לא תתבצע אלא על ידי מומחה בהלכות גיטין. אולם, לגבי מסדר קידושין נחלקו הפוסקים, אם לתפקיד זה אין למנות אלא אדם שבקי בהלכות קידושין. לדעת ה"ט"ז (עיין "בית שמואל" אה"ע"ז סימן מ"ט ס"ק ד), כל אדם רשאי לסדר קידושין, מאחר שהלכות קידושין אינן סבוכות כהלכות גירושין, שהרי כל טקסי הקידושין מתנהלים בסדר אחד וקבוע מראש, ותפקידו של מסדר הקידושין מסתכם במספר משימות פשוטות למדי, כגון, לברך את ברכת הקידושין, לוודא כי הטבעת שייכת לחתן, להקפיד שהעדים יראו את מהלך הקידושין וכדומה. אולם, שאר הפוסקים ("שבות יעקב" חלק ג' סימן קכ"א, "שואל ומשיב" מהדו"ג חלק א' סימן רל"ט, ועוד), חולקים על כך וסוברים, כי למרות זאת, אין לכבד בסידור הקידושין אלא אדם שבקי בהלכותיהן.

העדים אכלו והחופה נערכה: בזמנינו, שחתנים וכלות רבים רחוקים מדת משה וישראל, וכלל אינם מבינים את משמעות הקידושין על פי ההלכה, הזהירו הפוסקים, כי רק מי שבקי בהלכות קידושין יסדר חופה וקידושין (עיין "גשר יהושע" הלכות אישות א' ב). לדוגמה ניתן להביא מקרה שאירע בצפת בתקופתנו, כאשר בסידור הקידושין כובד קרוב משפחה נכבד שאין לו שיג ושיח בהלכה, וכך נערכו הקידושין בחצר האולם ברוב פאר והדר, בעוד העדים הנרגשים סועדים את ליבם בתוך האולם... עובדה שהונצחה בסרט הוידיאו שתיעד את המאורע.

רב המאחר לחופה: בעבר רווח המנהג בתפוצות ישראל, כי מרכיב נכבד ממשכורתו הצנועה של רב הקהילה מומן על ידי המחותרים, אשר שלשלו לידיו מעות לאחר החופה. על כן פסק הרמ"א (יו"ד סימן רמ"ה סעיף כ"ב), שאין רשות להסיג את גבולו של הרב ולגזול ממנו את פרנסתו. זאת, ועוד: גם אם המשפחה מעוניינת שרב אחר יסדר את הקידושין, והיא מוכנה להעביר לרב הקהילה את התשלום המקובל כאילו סידר הוא את הקידושין, יש להימנע מכך, מכיוון שהדבר גורם לפגיעה ברב, ובסופו של דבר הוא ינושל מפרנסתו. אמנם, כאשר הרב מאחר לחופה, רשאי אחר לערכה כדי שלא לצער את החתן והכלה (שו"ת "נודע ביהודה" תנינא אבה"ז סימן פ"ג).

מי זכאי לבחור את מסדר הקידושין: מחותרים שהתקשו להגיע לעמק השווה, מי זכאי לבחור את מסדר הקידושין, פנו לבעל "בצל החכמה" (שו"ת, חלק ב' סימן ע"ב), אשר הכריע כי זכות הבחירה שמורה לחתן. וטעמו, שהברכה אותה מברך מסדר הקידושין, נתקנה במקורה עבור החתן, וכדי שלא לבייש את החתנים שאינם יודעים לברכה, תקנו שמסדר הקידושין יברך בשליחותם ("שולחן ערוך" אה"ע"ז סימן ל"ד סעיף א'). על כן מן הראוי שהחתן הוא זה שיבחר את שליחו. מעניין לציין את דברי בעל "תשובות והנהגות" (חלק ב' סימן תרל"ז), כי כאשר צד אחד משלם את הוצאות החתונה, שמורה לו זכות הבחירה למסדר הקידושין.

דף ו/א היה מדבר עם האשה

טבעת שנפלה מיד החתן הנרגש

מבואר בסוגייתנו, כי כאשר החתן נתן לכלה טבעת תוך כדי ששוחחו ביניהם על אודות רצונם להנשא - הקידושין חלים, גם אם לא אמר לה בעת נתינת הטבעת "הרי את מקודשת לי". שכן, ברור לכל, כי נתינת הטבעת לידה היתה לשם קידושין. כך גם פוסק ה"שולחן ערוך" (אה"ע"ז סימן כ"ז סעיף א').

חתן נרגש: הפוסקים דנים במקרה מעניין, לגבי חתן שהתרגש עד למאד בעמדו תחת החופה, ולאחר שאמר "הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל", נשמטה הטבעת מידו ורק לאחר רגעים ארוכים הצליח החתן לייצב את ידו ולענוד את הטבעת על אצבע הכלה. הספק שהתעורר הוא, כי אף על פי שבסוגייתנו מבואר שכאשר החתן והכלה משוחחים ביניהם על אודות רצונם להנשא, ברור לכל שהטבעת הניתנת על ידה הינה לשם קידושין, אולם במקרה זה, מאחר שחלף

להוותו הבחין כי חרטום נעלו הנוצצת טובע בתלולית חול. בטרם הבין את המתרחש שלח את ידו ללחוץ על מתג המעלית שתקלטהו חזרה, אך אצבעותיו חדרו לחורים בלולי חוטים. המתגים נתלשו ממקומותיהם. חלף המסדרון המעוטר על מפתחי המפוארים והכורסאות הנוחות, הוא בהה באתר בנייה. את מקומה של המזכירה אכלסה תבנית לבחישת בטון, דלת חדר הסמנכ"ל נעקרה ממקומה, על רצפתה היו פזורים שיירי מאכל טריים, עדות לפועלים שעזבו את מקום העבודה לא מכבר.

טעות

אחר כך יתברר שמזכירתו שכחה לעדכן אותו כי מקום הפגישה הועתק לקומה הראשונה. זו תהיה ההודעה האחרונה שהיא קיבלה עבורו. הוא הידס אל חדר המנכ"ל בתקווה הזוייה כי משרדו נותר על כנו בתוך המהומה, כפינת נווה במדבר צחיח. בגדי הפועלים שנתלו על קירות החדר בידו את תקוותו האחרונה.

טעות קשה

משב רוח קריר קידם את פניו כאשר הצליח לפתוח את חלונות המסדרון. חליפתו כבר היתה מאובקת ואת עניבתו הסיר זה מכבר בנסותו לפרוץ את דלת החרום המובילה אל המדרגות. עתה השחיל את ראשו בזהירות מבעד לחלון המלוכלך, והסתכל מטה אל מאות העוברים ושבים והמכוניות. צעקה אחת או שתיים עוררו אותו כדי להבין שלא מהן תבוא לו הישועה. בכל זאת הוא ניסה עוד פעמים אחדות, שמא בקומות הסמוכות לו ישנם אנשים, אך החלונות המוגפים אטמו את צעקותיו, וגרונו ניחר בלאו הכי.

נרגן, צמא וכועס התחיל לארגן לעצמו מקום ישיבה, מתוך ידיעה נוגה כי ככל הנראה עליו להסתדר גם לקראת שינה במקום. הוא התיישב על שק מלט, הסיט את ארנקו בכיס מכנסיו... ומיד צץ בראשו רעיון מבריק.

למחרת תשתחל בין כותרות העיתונים הכותרת הבאה: "גשם של כסף. כולם רצו להרטב". הרוח הובילה את שטרותיו מן הקומה השלושים למחוזות שונים. במו עיניו ראה דמויות קטנות רצות בחפזה אחרי שטרות הכסף, מתכופפות ובולשות אחר שטרות נוספים. תקוותו גברה. בד לבן מזוהם היה עתה לפות בידיו, והוא נפנף בו לכל עבר משל היה מכוון תנועת רכבות. איש לא הבחין בו.

עתה התווסף לכעסו גם אבדן הממון. הוא שב להתיישב על שק המלט, הסיט גרגר חצץ שהציק לו... ומיד צץ בראשו רעיון מבריק.

למחרת עתידים העיתונים להוסיף לספר: "לאחר שנוכח איש העסקים כי כספו לא יעשה עבורו את העבודה, הוא השליך בזהירות גרגירי חצץ זעירים. מיד עוברים ושבים הרימו את ראשיהם לראות מניין נוחתות עליהם אבנים. לאחר חמש דקות הוא כבר היה למטה".

בליל התקדש החג נביט סביבנו באושר, נודה להקב"ה נותן התורה על כל הטוב אשר גמלנו,

זמן של "תוך כדי דיבור" בין אמירת "הרי את מקודשת" לנתינת הטבעת, יתכן כי עליו לשוב ולקדש את האשה, כיוון שרק כאשר נתינת הטבעת סמוכה לשיחה ביניהם על רצונם להנשא, אנו בטוחים כי נתינת הטבעת היתה לשם קידושין (עיי' "פני משה" חלק ב' ס"ב, "לבוש מרדכי" סימן ל"ו שהוכיחו כן מרש"י ד"ה "והוא"), אולם, כאשר חלף זמן-מה בין השיחה לנתינת הטבעת, שוב אין הוכחה ברורה לכך.

החופה, ההוכחה הטובה ביותר: בעל ה"כתב סופר" (אה"ע סימן ל"ח), אשר דן בספק זה, הכריע כי אין החתן צריך לקדש את אשתו בשנית, מאחר שבזמנינו נתינת הטבעת נעשית תחת החופה והרי זה נחשב כאילו החתן והכלה משוחחים ביניהם כל העת על רצונם להנשא, והמעמד שבו הם נמצאים, מוכיח זאת מעבר לכל ספק.

"שולחן ערוך" (אה"ע סימן כ"ז סעי' ד') פוסק, כי האומר לאשה "הרי את מקודשת" ולא השלים את המילה "ל"י" - אין האשה מקודשת, שהרי לא אמר עבור מי הוא מקדשה. אולם, אם היו האיש והאשה עוסקים בשיחה על אודות רצונם להנשא, ותוך כדי כך אמר לה האיש "הרי את מקודשת", הקידושין חלים, שהרי ברור כי כוונתו לישא אותה לאשה עבורו.

מריבה בין החתן לעדים: וויכוח שפרץ מתחת לחופה בין חתן לעדים, התגלגל אל ה"כתב סופר". המריבה פרצה, בדיוק כאשר החתן סיים לומר "הרי את מקודשת", אך לא הספיק לומר "ל"י". השאלה שנשאלה היא האם עליו לשוב ולקדש את האשה, כדברי ה"שולחן ערוך". גם בנושא זה כתב ה"כתב סופר", כי מאחר שבימינו החתן עונד לכלה את הטבעת תחת החופה, לפיכך, גם אם לא אמר החתן "ל"י", חלים הקידושין, מאחר שעמידה תחת החופה, כמוה כשיחה בין החתן והכלה על רצונם להנשא.

דף ו/ב בכולהו קני

האם די בפדיון הבן אצל כהן אחד?

בסוגייתנו מסיק רב אשי, כי אדם יוצא ידי חובת מצוות פדיון הבן, גם אם התנה עם הכהן בטרם הפדיון שחמשת הסלעים מוקנים לו על מנת שיחזירם לאב. שכן, בשעת הפדיון זכה הכהן במעות וכך נפדה הבן. להלכה נחלקו ראשונים אם ראוי לנהוג כן. לדעת הרמב"ם (הלכות בכורים פרק י"א הלכה ח' עייני הגהות הגר"א וב"כסף משנה" שם) מותר לעשות כן אף לכתחילה. אולם, בעלי התוספות (בכורות נא/ב ד"ה "הלכך") סוברים, כי על הכהן להימנע מלהשתתף בפדיון מעין זה, מאחר שבכך הוא גורם נזק לאחיו הכהנים ששוב לא יזכו במתנת כהונה זו, מכיון שנדיבותו של הכהן הוותרן תתפרסם, והכל יפדו את בניהם אצלו בלבד. מטעם זה גם אין כהן רשאי להחזיר אפילו מרצונו הטוב את כסף הפדיון, לבד מאשר לעניים הפודים את בניהם ("שולחן ערוך" יו"ד סימן ש"ה סעיף ח').

אליהו הנביא בהר הזיתים: אולם, בעל "שאלת יעב"ץ" (סימן קנ"ה) מחדש, כי בזמנינו מחמת רוב הגלויות והצרות שעברו על ראשינו אין וודאות לייחוסם של הכהנים, ומשום כך ראוי שהכהן יחזיר את הכסף לאבי הבן לאחר הפדיון. אכן, בספר "אוצר הגאונים" (סוף סוכה) מסופר, כי כבר לפני כאלף שנה נגלה אליהו הנביא לרב האי גאון, הצביע על קבוצת כהנים שהתקבצו סביב הר הזיתים כמנהגם מידי חג הסוכות ואמר לו, כי אחד מהם בלבד הוא כהן אמיתי.

פדיון הבן על ידי כהנים רבים ככל היותר: בעל "שאלת יעב"ץ" אף מוסיף ואומר, כי מאחר שרוב הכהנים בימינו אינם מיוחסים, ראוי שאבי הבן יחזיר אחר כהנים רבים שיפדו בנו, וככל שירבה לעשות כן, יגדיל את הסיכוי שבנו אכן נפדה אצל כהן אמיתי. מאידך גיסא, הוא לא יפסיד מכך פרוטה, שהרי הכהנים יחזירו לו את כסף הפדיון.

סגולה לבריאות הילדים: אמנם, לדעת רוב הפוסקים (עיי' שו"ת "חתם סופר" יו"ד סימן רצ"א), אין לחשוש לייחוסם של הכהנים. על כן האב אינו צריך לחזר אחר כהנים רבים שיפדו את בנו, ואף הכהן אינו צריך להחזיר לאב את כסף הפדיון שהגיע לידי ביושר. בעל "מנחת יצחק" (שו"ת, חלק ב' סימן ל') אף כותב, כי הפודה את בנו אצל מספר כהנים, עלול לטעות ולברך מחדש בכל פדיון ולהכשל בברכה לבטלה. בספר "תשובות והנהגות" (חלק א' סימן תרנ"ח), מביא, כי השארת הכסף בידי הכהן היא סגולה לבריאותם התקינה של הבנים. מעניין לציין, כי ממצאי מחקר גנטי שנערך במשך מספר שנים [בשיתוף חוקרים מאוניברסיטת אוקספורד ומאוניברסיטת קולג' בלונדון], העלו, כי כ-80% מן הכהנים ללא הבדלי מוצא: מאנגליה, תוניסיה, קנדה, רוסיה, ותימן, אשכנזים וספרדים, נושאים גן משותף שבשאר האוכלוסיה שכיחותו נעה בקירוב ל-5% בלבד. ממצאים אלו מוכיחים במובהקות גבוהה, כי יש בסיס איתן לייחוסם של כהנים בני זמנינו.

התורה והחיים, ונבקש: "תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה" - גם באמצעות הברכות נכיר במלכותך.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

כדת משה וישראל

בזמנו של בעל תשב"ץ קטן, נהגו החתנים לנדור פרוכת לספר התורה. התשב"ץ (סי' תס"ד) מבאר זאת על פי הגמרא (עירובין טז/א) האומרת, כי אדם שזכה בנכסים מן ההפקד וחושש שמא תשלוט בהם עין הרע, יקנה ספר תורה, ועל ידי שקנה דבר מצווה, מובטח לו כי לא יינזק. כמו כן החתן שנישא זה עתה, מבטיח את שלום ביתו על ידי עשיית מצווה בקניית פרוכת לספר התורה.

מעניין לציין את המשך דברי התשב"ץ שכתב, כי החתן אומר לכלה "הרי את מקודשת לי בטבעת זו **כדת משה וישראל**", משום שמצינו במקומות רבים שהקב"ה אירס את בני ישראל בתורה כפי שאמר חז"ל "תורה ציווה לנו משה **מורשה** אל תקרי מורשה אלא **מאורשה**", ומשום כך מזכיר החתן את התורה, ואומר "**כדת משה וישראל**". **מטעם** זה, גם האות הראשונה שבה מקדש החתן את אשתו, היא האות ה' - הרי את וכו', כנגד **חמישה** חומשי תורה. הוא גם מוסיף ואומר, כי מטעם זה מתחילה הכתובה באות ב', כפי שהתורה מתחילה באות ב'. וכפי שהתורה ניתנה בשבע קולות, שנאמר **קול ה'** על המים וכו', משום כך תיקנו לחתן ולכלה שבע ברכות. **התשב"ץ**, גם מונה **עשרה** מקומות שבהם נתכנו ישראל "כלה", כמניין **עשרת** הדיברות, וכנגדם מקבצים עשרה אנשים לשמחת שבע הברכות.

דף ו/א נגדתי מהו

איש ואשה - משלימים זה את זה

בעלי התוספות כותבים במסכת ביצה (לט/א ד"ה "משום"), שמים וקמח נחשבים מין במינו, כיוון שביחד נוצרת מהם עיסה והם משלימים זה את זה. **אמרו** חכמי המחשבה: בזאת נבין מה שדנה הגמרא בסוגייתנו, אם אפשר לקדש בלשון "נגדתי". היתכן? בקידושין הרי היא אמורה להיות מתייחדת לו, וכאן הוא אמר שהיא נגדו, כיצד מועיל לשון זה? ברם, הא גופא! בכך שהיא נגדו כל אחד מהם משלים את השני, והם "מין במינו"..." (שהשמחה במעונו").

לעילוי נשמת הר"ר **אברהם איש פירר** ז"ל ב"ד משה מנחם ז"ל נלב"ע י"ד בתשרי תשס"א ומרת **עדינה טובה** ע"ה ב"ד יעקב צבי הכהן ז"ל ליום השלושים לפטירתה נלב"ע י"ג באלול תשס"ח **תנצב"ה** הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

דף ז/א התקדשי לי לחציי

חרם דרבינו גרשום בימינו

מבואר בסוגייתנו, כי אדם שאמר לאשה "התקדשי לי לחציי" הרי היא מקודשת לו. שכן, מפרשים את דבריו שכוונתו להתנות עם האשה שיוכל לשאת אשה נוספת, אף אם מצידה הדבר יהיה כרוך בויתור על חלק מצרכיה, שהרי התורה אינה מונעת אדם לשאת שתי נשים (ר"ן, "שולחן ערוך" אה"ע סימן א' סעיף ט').

כידוע, תקנתו של רבינו גרשום מאור הגולה, שלא ישא אדם שתי נשים, התקבלה בתפוצות ישראל לפני כאלף שנה, ואף שיש הסוברים, כי תקנתו לא נתקנה, אלא עד סוף האלף החמישי (רמ"א שם סימן י'), כתקנתו נוהגין גם בימינו. גם במקומות שבהם לא נתקבלה תקנתו, כתב "שולחן ערוך" (שם, סעיף י"א וב"ערוך השולחן" סימן א' סעיף ל"ב), כי מן הראוי לגזור בחרם ובנידוי שלא ישא אדם שתי נשים. טעמו העיקרי של רבינו גרשום היה, כי הקושי הרב של הבעל לספק את כל צרכיהן של שתי נשיו, עלול לגרום מריבות וקטטות ביניהן (ביאור הגר"א ס"ק ל"ד, שו"ת "נודע ביהודה" מהד"ת אה"ע ס"ו).

אשה העוסקת בזיוף כספים: אמנם, במקרים חריגים ויוצאי דופן, התירו חכמים לבעל לשאת אשה נוספת על פני אשתו הראשונה. דוגמא לכך אנו מוצאים ב"שדי חמד" (חלק ו' מערכת האישות ס"ב סימן כ"ד), על אודות אשה מרוסיה שעסקה באינטנסיביות בזיוף כספים. לאחר שהזיפנית נתפסה על ידי השלטונות, ודינה נגזר למאסר עולם בסיביר הרחוקה, ביקש בעלה לגרשה כי בריאותו הרופפת מנעה ממנו להתגורר עמה בסיביר הקפואה, אך היא סירבה לקבל ממנו גט והוא נותר בודד לנפשו. הפוסקים שדנו בנושא התירו לבעל לשאת אשה נוספת על פניה, מאחר שעקב התנהגותה, כל מחויבויותיו כלפיה פקעו, כפי שהוא אינו חייב לפדותה מן הכלא (שו"ת "מעיל צדקה" סימן ט"ו).

אשה שנעלמה באישון ליל: כאשר האשה נעלמה בפתאומיות, ואין ידוע מה עלה בגורלה, נחלקו הפוסקים. לדעת בעל "מטה אהרן" (חלק ב' סימן ס"ו, שו"ת רש"ך בהגהותיו לבי"ב אות ע"ח, בשם הכנה"ג), מאחר שאין חשש שמא תפרוץ מריבה בין הנשים כיון שהן מרוחקות זו מזו, רשאי הבעל לשאת אשה נוספת. אולם, דעתו של ה"נודע ביהודה" (שם) ופוסקים אחרים היא, כי תקנתו של רבינו גרשום מאור הגולה תקפה גם במקרה זה, שהרי יתכן שהאשה שנעלמה תשוב ביום מן הימים והשתים תתקוטטנה.

מן הראוי להדגיש, כי נשיאת אשה נוספת על פני הראשונה, כרוכה בהסכמתם של **מאה רבנים** משלש מדינות (תקנות שנדפסו בסוף הספר תשובות מהר"ם מרוטנבורג, ב"ח אה"ע ס"א). אמנם, הפוסקים דנים אם הבעל זקוק להסכמת מאה רבנים גם כאשר אשתו המירה את דתה, או שמא במקרה זה לא חלה גזירת רבנו גרשום (עיין "פתחי תשובה" סימן א' ס"ק כ"ב).

דף ז/ב אי דאמר לה בכל דהו, כולי עלמא לא פליגי

טבעת נישואין שהתגלתה כעשויה מנחושת

מבואר בסוגייתנו שאדם שקידש אשה בבגד משי, שמומחים בלבד מסוגלים להעריך את שווי האמיתי, ולפני הקידושין הוא אמר לה כי שווי אינו ידוע ויתכן שאינו עולה על פרוטה אחת, הרי היא מקודשת לו גם אם בסופו של דבר התברר כי אכן שווי מועט, מאחר שהסכימה לכך.

בשנים האחרונות הובאה שאלה מעניינת אל גדולי הפוסקים. מעשה ביהודי יקר שהביא את טבעת הנישואין של אשתו לצורף, לצורך תיקון קל. "זו טבעת נישואין?" שאל הצורף, "טבעות נישואין עשויות מזהב, ואילו זו עשויה מנחושת!" הבעל הנרעש החל להתרוצץ בין הפוסקים כדי לדעת את דינו. אמנם, מצד אשתו, אף שהיתה סבורה בשעת הקידושין שהטבעת עשויה זהב - אין בעיה, שהרי תחת החופה מדגישים באוזניה, כי שוויה של הטבעת היא פרוטה. אולם, הבעל חשש שהקידושין לא חלו, מאחר שהטבעת לא היתה שלו מעולם, זאת משום שמבואר במשנה (בבא בתרא פג/ב), וב"שולחן ערוך" (ח"מ סימן רל"ג סעיף א'), כי אדם שמכר לחבירו סוג פרי אחר או סוג מתכת שונה מזו שביקש הקונה, אין המקח חל, ושניהם יכולים לחזור בהם. אם כן, נמצא שהבעל לא קנה את הטבעת ולפיכך גם לא יכול היה לקדש בה, שהרי אין אדם יכול לקדש בטבעת שאינה שלו.

הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א הכריע ("בית דוד זכרון טוביה" עמוד רמ"ט במאמר הגר"י זילברשטיין), כי לדאגותיו ולחששותיו של הבעל המבוהל אין יסוד. שכן, אף אם נאמר שאכן טבעת הנחושת לא הפכה לרכושו של הבעל, במקרה זה תבוא הלכה אחרת לעזרתו ובגללה קידושו הם קידושין גמורים. מוכר הטבעת הרמאי נחשב כבעל חובו של הבעל, שהרי כספו נמצא ברשותו, וממילא, בעת הקניה נעשתה טבעת הנחושת למשכון בידי הבעל תמורת החוב שחייב לו המוכר. משכון מסוג זה מכונה "משכון שלא בשעת הלוואה", כלומר: אין הוא כמשכון רגיל שניתן למלווה בעת הלוואה כבטחון לכך שהחוב ישולם, אלא הוא כמשכון שתפס המלווה מן הלווה לאחר שהלה לא עמד בתנאי התשלום. תפיסת משכון מסוג זה, הרי היא כגביית חוב, שהרי הוא גבה את המשכון תמורת החוב שלא שולם, על כן, בין אם חל המקח ובין אם לאו, אדם זה קידש את אשתו "בטבעת זו, כדת משה וישראל".

נסא דברכתא

מעומקא דליבא
נשגור בזאת ברכת מזל טוב
לרגל השמחה השרויה במעונם של
הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשו

הרה"ג בנימין זאב ברוורמן שליט"א
ביהכ"ס ארזי הבריה - ירושלים
לרגל הכנס בנו בעול תורה ומצוות

הרה"ג בנימין דבש שליט"א
ביהכ"ס בן ציון - אשדוד
לרגל הולדת הבת

בברכת התורה ולומדיה
מאורות הדף היומי

עילוי נשמת

הר"ר **יהושע סטרמן** ז"ל
ב"ר משה ז"ל
נלב"ע י"ג בתשרי תשס"ד
תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו - אפרת, ניו ג'רסי

לעילוי נשמת

הר"ר **שרגא פלוטניצקי** ז"ל
ב"ר זרח ז"ל נלב"ע ט"ו בתשרי תש"ס
תנצב"ה
הונצח ע"י
הר"ר **נחמן ומיה פלוטניצקי** שיחיו - הרצליה

לעילוי נשמת

הר"ר **נחמן יזרבלביץ** ז"ל
ב"ר אלימלך הלוי ז"ל
נלב"ע י"ב בתשרי תשס"ד
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

מאורות הדף היומי

משרד ראשי:
רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5)
P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
ת.ד. 471 בני-ברק
טל: 03-5775333
פקס: 03-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות 1-700-500-151